

W. van 't Spijker

Inleiding

Een onderzoek naar de rol die de spiritualiteit gespeeld heeft in het gebeuren rond 1892 wordt bemoeilijkt door een aantal factoren, die samenhangen met de gebeurtenissen van het jaar waarin de Vereniging tot stand kwam. Daarmee bedoelen we niet het feit, dat in het heetst van een kerkelijke strijd de vroomheid zelf, of wat men daaronder verstaat, in geding is, op welke wijze dan ook. Voorbeelden van een zekere vorm van misbruik zijn er voor alle partijen.

Dr. A. Kuyper kon, in zijn *Tractaat van de Reformatie der Kerken* de beoordeling van de dolerende kerken in verband brengen met de mate der vroomheid, waarover beschikt werd. Hij stelde vast, dat 'althans de godzaligen' onder de gescheiden kerken niet meer staande zouden houden, dat de dolerende kerken valse kerken waren.¹ Daarmee werd de factor van de spiritualiteit op een geheel eigen wijze ter sprake gebracht. Van Lingen sprak over de christelijke gereformeerden eerst, over de dolerenden later op een manier, die een direct oordeel inhield over de stand van het geestelijke leven.² Artikelen, over en weer geschreven in *De Heraut* en in *De Wekker* brengen de vroomheid niet altijd op een gave manier in geding. Bronsveld beklagde als kroniekschrijver, als partijdig buitenstaander de afgescheidenen, die met de Vereniging waren meegegaan: 'Het verkeer met de leiders der Doleerenden is bedenkelijk voor 't karakter, en niet bevorderlijk aan den bloei van 't geestelijk leven'.³

Iedere kerkelijke strijd kan voorbeelden leveren, waarbij men de tegenstander daar tracht te raken, waar zijn gevoelens het meest kwetsbaar zijn: in zijn spiritualiteit.

Ons onderzoek richt zich niet op dit aspect van de gebeurtenissen van 1892. Het is ons te doen om een antwoord op de vraag naar de betekenis van de spiritualiteit voor het al of niet meegaan met de Vereniging. Hoe werd de keuze bepaald en gemotiveerd met argumenten, die teruggingen op de geestelij-

1. A. Kuyper, *Tractaat van de Reformatie der Kerken, aan de zonen der reformatie hier te lande op Luther's vierde Beuwfeest aangeboden*, Amsterdam 1883, blz. 199.

2. *Petahja*, 1° jrg., blz. 58vv.; 124v. 2° jrg., blz. 180vv.

3. *Stemmen voor Waarheid en Vrede*, jrg. 1892, blz. 622-627; zie daarbij de reactie van A. Brummelkamp Jr, in *De Vrije Kerk*, 18° jrg. 1892, blz. 391-403.